

PROSTO GIBANJE DELAVCEV IZ BOLGARIJE IN ROMUNIJE – KAKO BO DELOVALO V PRAKSI?

1. Uvod

Prosto gibanje oseb je ena od temeljnih zakonsko zagotovljenih svoboščin v Skupnosti, ki vključuje pravico do bivanja in dela v drugi državi članici. Pravica do prostega gibanja v Skupnosti se ne nanaša zgolj na delavce, ampak tudi na druge skupine oseb, kot so študenti, upokoјenci in državljani EU na splošno. To je morda najpomembnejša pravica, ki jo posameznikom zagotavlja zakonodaja Skupnosti, saj je bistvena sestavina tako notranjega trga kot evropskega državljanstva. Selitev v drugo državo je velik življenjski korak, zato morajo ljudje imeti natančne informacije o svojih pravicah. Ta priročnik ponuja informacije o prostem gibanju delavcev iz Bolgarije in Romunije po pristopu teh dveh držav k Evropski uniji leta 2007 v skladu s prehodno ureditvijo, določeno v pristopni pogodbi. Podan je tudi seznam virov informacij na področju prostega gibanja delavcev in pravic državljanov. Ob tem je treba poudariti, da velja prehodna ureditev *zgolj* za dostop **delavcev** na trg dela.

2. Prehodna ureditev

a) Ali bom 1. januarja 2007 lahko začel delati v drugi državi članici EU?

V prvih dveh letih od dneva pristopa Bolgarije in Romunije bo dostop delavcev iz Bolgarije in Romunije na trg dela v državah članicah EU-25¹ odvisen od nacionalne zakonodaje in politike navedenih držav, pa tudi od morebitnih dvostranskih sporazumov z Bolgarijo in Romunijo. Nekatere sedanje države članice so že izjavile, da nameravajo delavcem iz Bolgarije in Romunije povsem odpreti svoj trg dela. Druge države članice EU-25 so se odločile za bolj omejen dostop, kar pomeni, da boste morali v obdobju, v katerem bodo države članice EU-25 uporabljale nacionalne ukrepe, verjetno imeti delovno dovoljenje.

b) Kaj se bo zgodilo konec leta 2008?

Po prvih dveh letih po pristopu bo Komisija pripravila poročilo, na podlagi katerega bo Svet ponovno pregledal delovanje prehodne ureditve. Vsaka država članica EU-25 bo morala Komisijo uradno obvestiti, ali namerava še naprej uporabljati nacionalne ukrepe, vendar za največ tri leta (kar pomeni, da boste v tem obdobju še vedno potrebovali delovno dovoljenje), ali uveljaviti režim prostega gibanja delavcev v skladu z zakonodajo Skupnosti (kar pomeni, da boste lahko v tej državi članici neovirano delali).

c) Kdaj bom lahko v državah članicah EU-25 delal brez kakršnih koli omejitev?

Prehodna ureditev naj bi bila načeloma ukinjena v petih letih po pristopu novih držav članic. Države članice EU-25 pa bodo imele možnost, da Komisijo zaprosijo, da nacionalne ukrepe uporabljajo še za obdobje nadaljnjih dveh let, vendar zgolj v primeru resnih motenj na svojem trgu dela (ali grožnje le-teh). Veljavnost prehodne ureditve v nobenem primeru ne sme preseči obdobja sedmih let.

d) Ali bom po uveljavitvi režima prostega gibanja še vedno potreboval delovno dovoljenje?

¹ EU-25 so vse države članice, ki so bile del EU pred 1. januarjem 2007: Belgija, Češka, Danska, Nemčija, Estonija, Grčija, Španija, Francija, Italija, Ciper, Latvija, Litva, Luksemburg, Madžarska, Malta, Nizozemska, Avstrija, Poljska, Portugalska, Slovenija, Slovaška, Finska, Švedska, Združeno kraljestvo.

Ko države članice EU-25 ukinejo svoje zakonske omejitve in uveljavijo prosto gibanje delavcev, od vas ne smejo več zahtevati delovnega dovoljenja *kot pogoj za dostop* na njihov trg dela. Z izdajanjem delovnih dovoljenj delavcem iz Bolgarije in Romunije pa lahko nadaljujejo, pod pogojem, da to počnejo *izključno* za namene spremljanja in statistične obdelave.

e) Ali države članice EU-25 lahko ponovno uvedejo omejitve („zaščitna klavzula“)?

Če je država članica EU-25 prenehala izvajati nacionalne ukrepe in uveljavila prosto gibanje delavcev v skladu z zakonodajo Skupnosti, lahko zaprosi za dovoljenje, da v primeru resnih težav na svojem trgu dela ali grožnje le-teh, ponovno uvede omejitve. Komisija se mora odločiti, katere omejitve lahko ponovno uvede in za koliko časa. Katera koli država članica lahko nato od Sveta zahteva, da razveljavi ali spremeni posamezno odločitev Komisije, in Svet o zahtevi odloči s kvalificirano večino. Ob tem velja pripomniti, da se še nobena država članica ni sklicevala na „zaščitne klavzule“, čeprav so jih vsebovale vse pristopne pogodbe.

f) Ali obstaja možnost, da bom na trgu dela diskriminiran?

Diskriminacija na podlagi narodnosti je *prepovedana*. Države članice morajo na svojem trgu dela delavcem iz Bolgarije in Romunije dati prednost pred delavci iz tretjih držav. Država članica gostiteljica lahko določena delovna mesta v javnem sektorju rezervira izključno za svoje državljane.

g) Ali se omejitve nanašajo name, tudi če nisem delavec?

Pomembno je poudariti, da velja prehodna ureditev *samo za delavce* – ne pa tudi za svobodo opravljanja storitev ali svobodo ustanavljanja podjetij, študente, upokojence, turiste itn. (razen v primeru izvajalcev nekaterih storitev, kar bo pojasnjeno spodaj).

3. Kaj pa če že delam v eni od držav članic EU-25?

Če na dan pristopa zakonito delate v eni od držav članic EU-25 in imate delovno dovoljenje ali dovoljen dostop na trg dela za obdobje 12 mesecev ali več, boste imeli neposreden dostop na trg dela v tej državi članici, vendar ne na trg dela drugih držav članic EU-25, ki med prehodno ureditvijo uporabljajo nacionalne ukrepe. Če se v državo članico EU-25 odpravite po pristopu in pridobite dovoljenje za delo za obdobje 12 ali več mesecev, boste uživali iste pravice. Če pa trg dela države članice gostiteljice prostovoljno zapustite, boste pravico do dostopa na trg dela te države članice izgubili do poteka prehodne ureditve.

4. Kaj pa moji družinski člani?

Družinski člani delavca iz Bolgarije in Romunije, ki je imel na dan pristopa zakonit dostop do trga dela v državi članici EU-25 za obdobje 12 ali več mesecev, bodo imeli neposreden dostop do trga dela navedene države članice. Če se družinski člani delavcu pridružijo po dnevu pristopa, bodo imeli dostop do trga dela po 18 mesecih bivanja v tej državi članici ali od tretjega leta po pristopu, kar se zgodi prej. „Družinski člani“ so v tem primeru soprog ali soproga delavca in njihovi otroci do 21. leta starosti ali vzdrževani otroci.

5. Kaj je „klavzula o mirovanju“?

To pomeni, da države članice EU-25 ne smejo postaviti strožjih pogojev za dostop delavcev iz Bolgarije in Romunije na njihov trg dela od tistih, ki so veljali na dan podpisa pristopne pogodbe ali 25. aprila 2005. Če ima na primer država članica EU-25 kvoto delavcev iz Bolgarije in

Romunije, ki je določena v dvostranskem dogovoru, sklenjenem leta 2005 ali prej, te kvote ne sme zmanjšati.

6. Ali bom lahko delal v Bolgariji ali Romuniji?

Če ste državljan ene od držav članic EU-25, ni nikakršnih avtomatičnih omejitev glede vaše pravice, da se preselite v Bolgarijo ali Romunijo in se tam zaposlite. Če pa država članica, iz katere prihajate, uvede omejitve za državljane Bolgarije ali Romunije, lahko Bolgarija ali Romunija uvede enakovredne omejitve za delavce iz vaše države članice. Če katera koli od držav članic EU-25 nadaljuje z izvajanjem nacionalnih ukrepov in ne uveljavi režima prostega gibanja delavcev v skladu s pravnim redom Skupnosti, potem lahko Bolgarija uporabi „zaščitno klavzulo“, da uvede omejitve za delavce iz Romunije, in Romunija „zaščitno klavzulo“, da uvede omejitve za delavce iz Bolgarije, če ugotovita motnje na svojih trgih dela (glej odstavek 2(e) zgoraj).

7. Kaj se zgodi v primeru, da delam za podjetje, ki opravlja storitve v Avstriji ali Nemčiji?

V primeru Avstrije in Nemčije velja posebna „zaščitna klavzula“, na podlagi katere lahko ti dve državi omejita obseg storitev, ki jih podjetja s sedežem v Bolgariji ali Romuniji opravljajo v okviru gibanja začasnih delavcev. Ta klavzula pa velja samo za omejeno število sektorjev, na primer gradbeništvo in čiščenje objektov in opreme, pri čemer se lahko Avstrija in Nemčija nanjo sklicujeta samo, če v teh sektorjih ugotovita resne motnje in samo v obdobju, v katerem uporabljata nacionalne ukrepe v okviru prehodne ureditve. V zvezi s tem velja enak postopek kot v primeru osrednje zaščitne klavzule, kakor je razložena v odstavku 2(e) zgoraj.

8. Kakšne pravice socialnega varstva bom imel?

Sistem Skupnosti za usklajevanje programov socialnega varstva za ljudi, ki se gibajo po Skupnosti (iz uredb 1408/71 in 574/72), začne veljati na dan pristopa. To pomeni, da vaši prispevki ne bodo izgubljeni in da boste kriti v okviru sistema socialnega varstva države članice, v kateri delate.

9. Sklep

Prehodna ureditev, določena v pristopni pogodbi, je zapletena, kar je predvsem posledica prožnosti njenega izvajanja. Zaradi vsega tega je težko podati povsem natančne informacije, kajti vsaka od držav članic EU-25 sama odloča o dostopu državljanov Bolgarije in Romunije na svoj trg dela. Spletne strani EURES, ki ponujajo informacije o prostih delovnih mestih v državah članicah, so dobra podlaga za pridobitev informacij.

10. Viri informacij

- <http://ec.europa.eu/eures> (iskanje zaposlitve)
- <http://ec.europa.eu/youreurope> (informacije o selitvi v drugo državo članico)
- http://ec.europa.eu/employment_social/social_security_schemes/index_en.htm (koordinacija sistemov socialne varnosti)
- <http://ec.europa.eu/enlargement/index.htm> (splošne informacije o širitvi)
- http://ec.europa.eu/europedirect/index_en.htm (splošna vprašanja o EU)
- http://ec.europa.eu/employment_social/legis_en.html (zakonodaja Skupnosti)
- http://ec.europa.eu/enlargement/countries/acceding_en.htm (besedilo pristopne pogodbe)

- http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/site/en/com/2002/com2002_0694en01.pdf
Komisije o prostem gibanju delavcev iz leta 2002)

(Sporočilo